

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Датум и орган који је именовео комисију

На седници Наставно-научног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду одржаној 26. 04. 2021. године одређена је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је мастер Ана Стевановић предала под насловом *Преиспитивање жанровских образаца у српској лирици авангардног и неоавангардног опредељења*

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Др Тихомир Брајовић, редовни професор, српска књижевност – јужнословенска компаратистика, 16. 10. 2013, Филолошки факултет у Београду
2. Др Коренелија Ичин, редовни професор, руска књижевност, 15. 07. 2009, Филолошки факултет у Београду
3. Др Марко Аврамовић, научни сарадник, српска књижевност, 10. 06. 2020, Институт за књижевност и уметност Београд

Кликните да бисте почели унос текста.

Кликните да бисте почели унос текста.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Ана, Ђорђе, Стевановић

2. Датум рођења, општина, република:

02. 05. 1980. Београд, Савски венац, Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: завршни мастер рад

12. 10. 2009. *Жанровски аспекти* Писама из Немачке *Љубомира Ненадовића*, Филолошки факултет Универзитета у Београду

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Филолошке науке – наука о књижевности

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Преиспитивање жанровских образаца у српској лирици авангардног и неоавангардног опредељења

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација коју је Ана Стевановић предала под насловом *Преиспитивање жанровских образаца у српској лирици авангардног и неоавангардног опредељења* има 152 странице текста и пратеће апаратуре. После кратког „Увода” (стр. 1–3) следи осам поглавља. Прво, теоријско-методолошко поглавље носи наслов „Концепт жанра/жанровског дискурса” (4–28) и у њему се налазе следећи одељци: „Жанровски дискурс у књижевности” (6–11), „Поетика жанра: жанровске конвенције и жанровска динамика” (11–16), „Теорије жанра” (16–19), „Лирски жанровски дискурс” (19–24), „Концепт авангардног и неоавангардног” (24–28). Друго поглавље, „Комбиновање репертоара” (29–91) садржи следеће одељке: „Прозаизација поезије” (32–45), „Колаж” (45–58), „Монтажа” (58–69), „Симултанизам/симултаност” (69–74) и „Визуелизација лирског дискурса” (74–91). У наставку следе поглавља „Стих и поетски језик авангарде и неоавангарде” (92–109), „Тематске иновације” (110–116), „Агрегација” (117–122), „Промена намене” (123–126), „Негација жанровског дискурса” (127–132) и „Инклузија и комбиновање жанровског дискурса” (133–140). У завршници рада налазе се „Закључак” (141–146) и „Литература” (147–152). У раду постоји и један број графички посебно отиснутих авангардних текстова с типографско-визуелним ефектима, односно фото-репродукцијама (стр. 49, 51, 52, 53, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 88, 89, 132)

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У „Уводу” дисертације кандидаткиња најпре своје истраживање омеђује периодизацијски (историјска авангарда, неоавангарда) и хронолошки, интервалима који у српској књижевности захватају двадесете, односно крај шездесетих и седамдесете године прошлог столећа. Потом се даје панорамски приказ културноисторијских и поетичких прилика у поменутиим интервалима. Напомиње се да се авангардна пракса може разумети и као нека врста аномалије у односу на дотадашње креативне стандарде, да би потом била образложена селекција ауторских репрезентаната који улазе у корпус истраживања и тумачења, уз напомену о томе да ће истраживање бити руковођено савременим теоријским схватањима жанровске проблематике, и то са политеоријског становишта које у првом реду ипак узима постструктуралистичке приступе.

Прво поглавље, „Концепт жанра/жанровског дискурса”, већ својим насловом упућује на теоријско-методолошки оквир истраживања. Подвлачећи недоследност употребе појмовно-термиолошке апаратуре, која се углавном заснива на биолошко-органицистичким аналогијама (род, врста), али ретко извлачи логичке и методолошке консеквенце из разлике између егзактних и хуманистичких дисциплина, кандидаткиња се овде, као и доцније, наслања на схватања Алистера Фаулера и његово разумевање жанровске проблематике, одређено разумевањем отпора који жанрови ооказују према дефиницијски осмишљеним приступима. У осврту на остала релевантна новија разумавања (Џ. Калер, Е. Девић, С. Милс, А. Розмарин, М. Перлоф, Д. Даф, Д. Фишелов, Џ. Тодоров, Ф. Кернс, П. Павличић и др) Стевановићева се потом приклања становишту које је блиско савременим теоријама дискурса, које у први план стављају конкретно-текстуализовано, а не апстраховано-концептуализовано разумевање жанрова. Стога се релационо-контекстуално схватање жанровске егзистентности овде појављује као подесно за приступ самом белетристичком предмету истраживања. Уместо жанра као (за)дате категорије, у

раду се даље инсистира на појму и употреби „жанровског дискурса” као најпримеренијег за проблематику теоријско-критичког третмана (нео)авангардне песничке продукције.

У складу с оваквим схватањем и жанр бива појмљен у повесно-типолошком смислу, као практично-продукцијско, историјски детектовано груписање у оквиру епохе/правца/струје, које тежи прагматично-комуникационом распознавању и контекстуалном релационирању („Текст утиче на жанровски дискурс онолико колико дискурс утиче на текст”). Отуда постаје могуће говорити пре о „поетици” жанра него о његовом теоријски стабилном и фиксираним бивствовању, продуктивније је размишљати о динамичном односу према конвенцијама, него о њиховом континуираном евоцирању и реафирмисању, јер „иновације и промене образаца предстаљају средства помоћу којих жанровски дискурси одолевају и прилагођавају се променама”. У даљем току излагања образложена су нека од проминентних савремених схватања лирског жанра/модуса (В. Волф, Џ. Калер, С. Фиш), с тим што се посебна пажња поклања динамици лирског дискурса и његовом утицају на разумевање песничког текста као таквог. У завршном делу поглавља кандидаткиња прелази на књижевноисторијски и теоријски схваћене концепте авангарде и неоавангарде. Реферирање на релевантна проучавања овог подручја (П. Биргер, А. Флакер, Г. Тешић, Р. Пођоли, М. Саболчи, А. Марино итд) вођено је у првом реду интересовањем за полемично-динамичке одлике (нео)авангардног дискурса као неку врсту генератора воље за проблематизацијом и преиспитивањем жанровских конвенција и креативних инерција.

Друго поглавље, „Комбиновање репертоара”, опсегом и захватом у проблематику представља средишњи и најзначајнији део дисертације Ане Стевановић. Полазећи од тезе Алистера Фаулера о постојању „жанровског репертоара”, као и од идеје Растка Петровића о језичким репертоарима као релативно предвидљивим могућностима песничког израза, кандидаткиња испитује сет жанровски формативних могућности (прозаизација, визуелизација, колаж, монтажа, симултанizam и др) у (нео)авангардној лирици и њеној особеној песничкој поетици. Реч је, нема сумње, о поступцима, модусима, који су извесном смислу дистинктивни за револуционисање лирског израза које је донела (нео)авангардна поезија, нарочито у контексту полазне претпоставке о вољи за променом и превладавањем конвенционалног лирског устројства као јасно омеђеног према другим белетристичким и/или артистичким модусима. Кандидаткиња с правом подвлачи историчност и динамичност репертоарског комбиновања као најзначајнија обележја, која пресудно утичу на феномен што би се могао означити као конфигурацијска изразитост (нео)авангардног песништва, с тежиштем на дехијерархизацији дотад постојећих формација.

Овај стваралачки преврат манифестује се у првом реду на формалном нивоу, у растакању канонске структуре тзв. везаног стиха и превласт антонимског облика слободног стиха. Као последица овог процеса појављује се и превазилажење опозиције стих : проза, што значи да жанровске/родовске границе више нису недодирљиве, већ долази до интерференција које раније нису биле присутне на тај начин. У експликативном делу поглавља кандидаткиња демонстрира теоријске претпоставке на примерима из дела неких од најпознатијих песнике српске авангарде (М. Црњански, Р. Петровић, М. Дединац, Р. Драинац). Исти метод примењен је и у наредним одељцима, уз напомену да су – сасвим разумљиво због повесног следа – поступци попут колажа или монтаже, рецимо, теоријски образложени и описани уз издашније присуство интернационалних примера, али и уз присуство домаћих/регионалних теоријских разумевања (Г. Тешић, А. Флакер, Р. Вучковић, Д. Ораић Тоић, Р. Станаревић). У експликативним деловима, који доносе својеврсне студије случаја, кандидаткиња при томе и даље тумачи текстове српских песника (Љ. Мицић, Д. Матић, Б. Ве Пољански, Д. Алексић, М. Тодоровић, В. Решин Туцић, В. Деспотов и др). Посебна пажња поклоњена је интермедиијалним и интердисциплинарним

аспектима (визуелизација, утицај модерног сликарства, филмске технике и сл).

Треће поглавље, „Стих и поетски језик авангарде и неоавангарде”, представља логичан наставак претходнога. Надовезујући се на разматрање репертоарских могућности, кандидаткиња овде ближе залази у интерне стихолошке проблеме, посебно у однос везаног и слободног стиха, као и у метричко-ритамске специфичности и уопште обликотворне (нео)авангардне поезије.

Као што казује наслов четвртог поглавља, „Тематске иновације”, у њему тежиште разматрања није на формалним, него тематским чиниоцима лирске структуре и њиховом дејству на жанровски поредак и лик (нео)авангардне поезије. При томе је у првом плану померање стваралачког интересовања са миметичких садржаја и њима примерених проседа на антимиетичке песничке процедуре које отварају поље нових, интертекстуално-цитатних и полемичких могућности, блиских авангардном погледу на уметност и књижевност. Значајно је, такође присуство интересовања за егзотичне мотиве и примитивне облике живота, у духу аванардног повратка исконском, примордијалном и антикултурном/антицивизацијском као опонентном свеколико кризном стању модерног друштва и његових интелектуално-артистички овешталих испољавања. Исто важи и за окретање проблемима телесности, физиологије, односа свести и подсвести и сл.

У поглављу под насловом „Агрегација” кандидаткиња полази од теоријског становишта А. Фаулера да модерна/авангардна књижевност показује склоност ка промени облика путем различитих облика „додавања” и груписања текстуалних формација које тако прелазе у нове структуре. Сасвим умесно примећујући афинитет (нео)авангардних песника према артистички сврсисходној манипулацији пословичном лирском сажетошћу, кандидаткиња истиче да се на тај начин остварује проблематизација конвенционалних жанровских поредака и конфигурација, дајући и овде илустративне студије случаја (Р. Петровић, О. Давичо), било да је реч о „изневереним очекивањима” епске форме или о циклизацији лирских текстова и својеврсној ревизији њиховог иницијалног устројства.

Управо на том трагу срочено је и шесто поглавље, „Промена намене”, које је посвећено феномену жанровске трансформације. Уз карактеристичне примере („Стотину вам богова” Љ. Мицића, „Споменик *Путевима*” Р. Петровића, „Јаје у челичној љусци” В. Решин Туцића), овде се тематизује померање од конвенционалног лирског сентимента и штимунга према субверзивности, провокативности и јавном ангажману, који произлазе из антитрадиционалистичког поимања функциј песничког језика и места песника у културном и друштвеном животу.

Отуда се и у седмом поглављу, „Негација жанровског дискурса”, у средишту разматрања налази авангардна потреба за превредновањем, у равни песничке технике и конструкције најчешће реализована инверзијом устаљених поступака и својеврснимм обртањем жанровског (об)лика. Као огледни примери узети су при томе Црњанскова „Лирика Итаке” и „Јаје у челичној љусци” В. Решин Туцића, песничке збирке чији појединачни текстови доводе у питање традиционалне жанровске границе и облике, демонстрирајући више него примерно (нео)авангардну вољу за преображајем и превратом у односу на пасатистички схваћене занатске и културне конвенције и обликујући својеврсне контра-жанровске опоретке.

Последње, осмо поглавље, „Инклузија и комбиновање жанровских дискурса”, даје увид у могућности укључивања и (ре)комбинације жанровских чинилаца/сегмената. Реч је заправо о хибридикацији своје врсте, која почива на интерференцији различитих жанровских потенцијала (нпр. једноставних форми као што су брзалица, загонетка и сл), уз номинално присуство лирског модуса као „кровног” жанра/рода (С. Винавер, Б. Ве Пољански, О. Давичо, М. Годоровић и др).

У „Закључку” кандидаткиња рекапитулира претходна поглавља, дајући дискурзивно прегледну суму теоријско-методолошких основа и експликативно-интерпретативних момената који сачињавају текстуалну целину дисертације. Посебно место у овом, завршном делу добио је осврт на књижевноисторијску и критичку рецепцију авангарде и неоавангарде, који потврђује културну капацитарност и виталност ових превратничких књижевних и песничких пракси у српској књижевности.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

уз напомену:

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

„Жанровска субверзивност авангардне поезије”, *Култура*, бр. 163, 2019, стр. 79–96.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Заснована на истраживању статуса и динамике жанровских облика, односно промена жанровског дискурса у српском песништву два значајна периода двадесетог века – интервала тзв. историјске авангарде (двадесете године прошлог века) и неоавангарде (крај шездесетих и седамдесете године прошлог столећа), докторска дисертација Ане Стевановић својом целином показује да да је (нео)авангардна лирика иницирала трансформације и преиначења жанровског система, као и појединачних жанровских дискурса модерне и савремене српске књижевности.

Овакав исход резултат је, најпре, ваљане теоријске и методолошке припреме истраживања. Кандидаткиња је свој рад засновала на политеоријском приступу који у обзир узима неке од најзначајнијих савремених доприноса генологији и теорији жанрова (Ц. Калер, Е. Дебит, С. Милс, А. Розмарин, М. Перлоф, Д. Даф, Д. Фишелов, Ц. Тодоров, Ф. Кернс В. Волф, С. Фиш и др), али исто тако и теоријском разумевању (нео)авангардне књижевности, било да је реч о интернационалном или домаћем, односно регионалном контексту (Г. Тешић, А. Флакер, Р. Вучковић, Д. Ораић Тоић, Р. Станаревић, Ј. Новаковић П. Биргер, Р. Пођоли, М. Саболчи, А. Марино и др). У методолошком приступу проблематици кандидаткиња се определила за становиште које је најближе савременим теоријама дискурса, а то значи конкретно, историјски и текстуално прагматично разумевање жанровске динамике и променљивости. Овакав приступ подразумева експликативан рад са текстовима, чија функционална интерпретација постаје мерило апликативности, односно провере теоријских претпоставки и полазишта.

Шест средишњих поглавља докторске дисертације („Комбиновање репертоара”, „Стих и поетски језик авангарде и неоавангарде”, „Тематске иновације”, „Агрегација”, „Промена

намене”, „Негација жанровског дискурса”, „Инклузија и комбиновање жанровских дискурса”) Ане Стевановић доноси непосредне резултате систематског проучавања српског (нео)авангардног песништва у различитим контекстима разумевања, који се међусобно додирују и допуњују. Проучавајући и тумачећи интерне, микроструктурне, једнако као и екстерне, макроструктурне процесе авангардног песничког оспоравања конвенција и револуционисања стиха, поетике, лирских облика, и то на примерима најзначајнијих авангардних (С. Винавер, М. Црњански, Р. Петровић, М. Дединац, Р. Драинац, Д. Алексић, Љ. Мицић, Д. Матић, О. Давичо) и неоавангардних песника (М. Тодоровић, В. Решин Туцић, В. Деспотов), кандидаткиња показује разноликост и домете радикалног односа према лирском жанру и његовим формативним потенцијалима.

Тако се, на пример, првобитна, орална перформативност лирике у новом контексту реализује као њена артистичка инстантност, на различите начине (конкретна, калиграмска поезија и сл) усмерена на суспензију традицијске формативности текста. Исти подстицај за растакање конвенција и превредновање традиције приметан је у пракси својеврсног контра-жанровског певања, које пародира и инвертује традиционалне облике (химна, ода, молитва, здравица итд). Посебан аспект оваквог деловања (нео)авангарде, којему кандидаткиња посвећује пажњу, тиче се преиспитивања и преиначавања жанровског система и књижевног канона, што је у дисертацији јасно и прегледно показано на различитим нивоима (тематском, формално-конструктивном, стилском итд).

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Тематско-проблемска формулација докторске дисертације Ане Стевановић јасно, прецизно и иновативно омеђује њено научно-истраживачко опредељење. Реч је о симултаном проучавању два интервала, историјске авангарде и неоавангарде, који у домаћој науци о књижевности до сада на овај начин нису била третирана. Уједно, реч је и о првом генолошки заснованом третману поменутих интервала, односно њихових особених поетичких и артистичких израза, у чијем фокусу се налази једно од најважнијих питања (нео)авангардне књижевности уопште – формативни статус и динамика жанровских чинилаца у оквиру лирског модуса као једног од три главна белетристичка рода.

Ваљан избор тематско-проблемског усмерења праћен је одговарајућим теоријско-методолошким оквиром. Кандидаткиња је, наиме, консултовала релевантну теоријску литературу која се тиче области генологије, лирике и (нео)авангарде, комбинујући при томе већ етаблиране и новије наслове, односно интернационалне и домаће/регионалне изворе. Ваљаним се, исто тако, показало и опредељење за теорију дискурса као основу методолошког приступа проблематици, будући да овакво разумевање одговара поетички неконвенционалној, превратничкој и трансформативној песничкој пракси (нео)авангарде.

Разумевање жанровског дискурса као историјски динамичног и непрестано преображавајућег естетског поља у докторској дисертацији Ане Стевановић праћено је у свим експликативним поглављима конкретним аналитичко-интерпретативним примерима и „студијама случаја” које упризорују теоријско-методолошко полазиште, омогућавајући проверу начелних претпоставки и радних хипотеза. На тај начин остварена је равнотежа између теорије и њене апликације, што – у целини гледано – даје веома добре резултате.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Докторска дисертација Ане Стевановић *Преиспитивање жанровских образаца у српској лирици авангардног и неоавангардног опредељења* представља први научни рад те врсте код нас, који се са становишта теорије жанрова и теорије дискурса бави поезијом два хронолошки одвојена, али поетички сродна, односно артистички значајна и плодна интервала у српској књижевности модерног доба. Својом теоријском заснованошћу и методолошким приступом, једнако као и експликативно-интерпретативном елаборацијом овај рад у потпуности задовољава стандарде за израду докторске дисертације из области науке о књижевности.

Због свега казаног препоручујемо Наставно-научном већу Филолошког факултета у Београду и Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду да овај рад прихвати као докторску дисертацију, а кандидата, мастера Ану Стевановић, позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Проф. др Тихомир Брајовић, редовни професор

Проф. др Корнелија Ичин, редовни професор

Др Марко Аврамовић, научни сарадник